

*Makalenin Türü: Araştırma Makalesi / Research Article

*Geliş Tarihi / First Received: 27.10.2022

*Kabul Tarihi / Accepted: 29.11.2022

*Atıf Bilgisi: Aktaş Z. (2022). “Şehir Tarihçiliğinde Kaynak Kullanımına Örnek: 1447 Nolu Giresun Şer’iyye Sicili Örneği”. Hars Akademi, 5 (2), 438-454.

*Citation: Aktaş Z. (2022) “Example Of Use Of Resources In Urban History: Example Of 1447 Numbered Kadı Court Record Of Giresun”. Hars Akademi, 5 (2), 438-454.

ŞEHİR TARİHÇİLİĞİNDE KAYNAK KULLANIMINA ÖRNEK: 1447 NOLU GİRESUN ŞER’İYYE SİCİLİ ÖRNEĞİ

Zafer AKTAŞ*

Öz

Son iki asırda dünyada yaşanan gelişmeler ve kırsaldan şehre doğru yapılan göçler, şehirlere ait çalışmalarını da gündeme getirmiştir. Şehir tarihçiliği ile ilgili ilk çalışmalar, genellikle şehirlerin genel ve özel problemleri üzerine yapılmıştır. Dünyanın değişik yerlerinde ve özellikle de Avrupa’da başlayan şehir tarihçiliğine ait çalışmalar kısa zamanda diğer ülkelere de yayılmıştır. Özellikle 1960’lı yıllardan itibaren şehir tarihçiliğine olan ilgi artmış ve birbirinden değerli eserler vücuda getirilmiştir.

Türkiye’deki şehir tarihçiliğine ait çalışmalar Avrupa ülkeleriyle kıyaslanabilecek bir seviyeye gelememiştir. Sadece bir kaynak kullanılarak yazılan şehir tarihçiliği yerine farklı kaynaklar kullanılarak ve mukayeseli bir şehir tarihçiliği günümüzde tercih edilmektedir. İslam medeniyeti çerçevesinde bakıldığında şehirlerin kimliği üzerine yeterli çalışmanın yapılmadığını söylemek gerekir. Bu bilgiler ışığında ülkemizde şehir tarihçiliğinin yeterli seviyede olmadığını ve yapılan çalışmaların ise oldukça sınırlı olduğunu söylemek iddialı olmasa gerektir.

1447 no’lu Giresun Şer’iyye Sicil Defteri 1908-1909 tarihlerinde tutulan kayıtlardan oluşmaktadır. Bu çalışmada dönemin Giresun’unun idari, ekonomik, sosyal ve kültürel tarihine ışık tutacak mahkeme kayıtları analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Giresun, 1447, Şer’iyye Sicili, Kadı, Mahkeme.

* Doktora Öğrencisi, 19 Mayıs Üniversitesi, Tarih Bölümü, Samsun. Zaferaktas28@gmail.com / ORCID: 0000-0001-8283-9616.

**EXAMPLE OF USE OF RESOURCES IN URBAN HISTORY:
EXAMPLE OF 1447 NUMBERED KADI COURT RECORD OF GİRESUN**

Zafer AKTAŞ*

Abstract

The developments in the world in the last two centuries and the migrations from the countryside to the cities have brought the studies of cities to the agenda. The first studies on urban historiography were generally made on the general and special problems of cities. Studies on urban historiography, which started in different parts of the world and especially in Europe, spread to other countries in a short time. Especially since the 1960s, the interest in urban historiography has increased and valuable studies have been created.

Studies on urban historiography in Turkey have not reached a level comparable to European countries. Instead of a city historiography written using only one source, a comparative urban historiography using different sources is preferred today. It should be said that there is not enough study on the identity of cities when viewed within the framework of Islamic civilization. In the light of this information, it would not be pretentious to say that urban historiography is not at a sufficient level in our country and that the studies carried out are quite limited.

Giresun Sharia Records No. 1447 consists of the records kept between 1908-1909. In this study, court records that will shed light on the administrative, economic, social and cultural history of Giresun of the period were analyzed.

Keywords: Giresun, 1447, Shar’iyyah Record, Court, Kadi.

---

*PhD Student, 19 May University, History Section, Samsun. Zaferaktas28@gmail.com /
ORCID: 0000-0001-8283-9616.

Giriş

Özellikle Osmanlı Devleti dönemine ait şehirlerin iktisadî, sosyal, kültürel, dinî, siyasî ve ticarî hayatına dair kullanılan kaynakların başında şer’iyye sicil defterleri gelmektedir. Kadılar¹ tarafından tutulan, içlerinde dava kayıtları ve idari kayıtların bulunduğu defterlere de kadı divanı, mahkeme kayıtları, sicillât-ı şer’iyye veya en bilinen adıyla şer’iyye sicili denmektedir (Demir, Dönder 2017: 161). Şer’iyye sicillerinde coğrafi yer adlarından, bölgenin sosyal ve ekonomik yapısına, mahallelerin etnik ve dini yapısından devletin idari teşkilatlanmasına, devlet millet ilişkilerinden adli olaylara kadar birçok konuda bilgiye rastlamak mümkündür. Bu sebeple bilhassa mahalli tarihlerin yazılmasında vazgeçilmez kaynaklardır.

Şer’iyye sicillerindeki kayıtlar genel olarak iki kısma ayrılabilir. Bunlardan birincisi devletin üst kademelerinden kadıya gelen emir ve fermanlar ya da bilgi talepleri, diğeri ise kadı tarafından düzenlenip deftere geçirilen ilamlar, hüccetler, vasi tayini, miras taksimi, nikâh gibi kayıtlardır (Teber 2000: 539). Ancak incelemiş olduğumuz 1447 No’lu Şer’iyye Sicili’nde bu derece çeşitli kayıtlar bulunmamaktadır. Bilindiği gibi Tanzimat sonrası yapılan düzenlemelerle kadıların yetkileri önemli oranda daraltılmış, artık davaların çoğu yeni kurulan Nizamiye Mahkemelerinde görülmeye başlanmıştır. Evlenme, boşanma, miras taksimi ve vakıflarla ilgili meselelerin dışında borç alıp verme, cinayet gibi davalar Nizamiye Mahkemelerine verilmiştir. Ancak mahkemelerin görev ve yetkilerinin kesin sınırlarla ayrılmamış olmasından dolayı bu durum ikili bir yargı yapısının da doğmasına sebep olmuştur (Ekinci 2001: 67). 1447 no’lu bu sicilde de üst mahkeme olan Meclis-i Tetkikat-ı Şer’iyye’den gelen bir yazıdan başka herhangi bir belgeye rastlanmaması da bu durumu teyit etmektedir. Yine de sicillerde Giresun’un 1900’lü yılların başlarındaki sosyal ve ekonomik durumuyla ilgili önemli kayıtlar bulunmaktadır.

Siciller üzerine ilk çalışmaların 1935’lerde dönemin halkevi dergilerinde yapıldığını görmekteyiz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı’nın “Şer’i Mahkeme Sicilleri” adlı makalesi ile Talat Mümtaz Yaman’ın “Şer’i Mahkeme Sicilleri” başlıklı makalesi, bu alanda yapılmış ilk çalışmalardan olup, Ankara Halkevi dergisi *Ülkü* de yayımlanmıştır (Uğur 2003: 305).

1447 no’lu Giresun Şer’iyye Sicili’nin aslı Milli Kütüphanede bulunmaktadır². Bu çalışma sicilin fotokopisinden faydalanılarak yapılmıştır. Fotokopi çekilirken sicilin her yaprağına bir varak numarası verilmiştir. Biz de çalışmamız sırasında bu varak numarasına bağlı kalarak her bir hüküm ya da kayda bir numara vermeyi uygun gördük. Mesela 10. varaktaki birinci hüküm için 10/1, ikinci hüküm için 10/2 denilmiştir.

Defter siyah bez bir cilde sahiptir. Cilt kısmı oldukça yıpranmıştır. Defterin dış kapağı 33.5 cm boyunda 21 cm enindedir. İç yapraklar ise 32 cm boya ve 20.5 cm ene sahiptir. Toplam 94 varak (yaprak) olan defterin sayfalarında yukardan aşağıya kırmızı ve siyah çizgiler bulunmaktadır. Dikişle birbirine tutturulan sayfalardan bazıları kopmuştur. Defterde toplam 27 sayfa boş bırakılmıştır. Yine bazı kişi isimleri ile bu kişilerin yaşları, oturulan mahalle veya köylerin adları,

¹ Osmanlı Devleti’nde kaza adı verilen yerleşim yerlerinde görev yapan kadı, devlet görevlisi olup, idari ve adli davalara bakmanın yanında aynı zamanda emniyet müdürlüğü ve belediye başkanlığı gibi görevleri de yürütmektedir (Bozatay, Demir 2014: 72).

² 1447 no’lu Giresun Şer’iyye Siciline Devlet Arşivleri Başkanlığının <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/> internet adresi üzerinden de kullanıcıların istifadesine açılmıştır.

kapı numaraları gibi yerler kâtip tarafından boş bırakılmıştır. Buradan defterlerin belli bir şablona göre tutulduğu anlaşılmaktadır.

Defterin yazılmasında talik yazı kullanılmıştır. Kayıtların tamamına yakını okunabilecek durumdadır. Dava kayıtlarının sonlarındaki mühürler kırmızı ve mavi renktedirler. Yazıda kullanılan mürekkep hala parlaklığını korumakla birlikte yer yer kabarmalar ve kömür tozu gibi dökülmeler başlamıştır.

Defterdeki kayıtlar Hicri 10 Şaban 1326 (Miladi 7 Eylül 1908 Pazartesi) tarihiyle başlamakta Hicri 28 Muharrem 1327 (Miladi 19 Şubat 1909 Cuma) tarihiyle bitmektedir. Defterde 2 adet kayıt hariç diğer tüm kayıtlar Hicri tarihlidir. Genel olarak kronolojik sıralamaya uyulmakla birlikte bazen bu sıralamanın dışına da çıkıldığı görülmektedir.

Defterde toplam 123 kayıt bulunup, bunların tamamı Türkçedir. Defterde üst mahkeme olan Meclis-i Tetkikat-ı Şer'iyye'den gelen bir yazıdan başka merkezden gelen bir yazıya rastlanmamıştır. Defterdeki kayıtlar genelde miras ile ilgilidir. Diğer kayıtlar ise borç-alacak, evlilik ile ilgili meseleler, vasi tayini, zimmete mal geçirme, vakıflarla ilgili meseleler, imam ve müderris tayini, vekâlet, mülk alım-satımı, cami açma isteği konularını kapsamaktadır; kararların tasnifiyle ilgili detaylı bilgi Tablo 1'de verilmiştir.

İncelenen sicilde isimlerine rastlanan üst düzey bazı yetkililerin isimleri ise şunlardır: Mal Sandığı Müdürü Hasan Efendi, Evkaf Muhasebecisi Vekili Münir Efendi İbn-i Emin Efendi, Eytam Sandığı Müdürü Hafız Abdülaziz Efendi.

Bazı mahkeme görevlileri ve memurlar ise şunlardır: Naip Mithat Efendi, mübaşirler Solak zâde Osman Ahmet, Osman Hanbel, mahkeme katibi Halil Efendi, tapu katibi Halil Efendi, beledi kalfası Çavuşoğlu Heci Sude veled Haralmaytu.

Tablo 1: Kayıtların Konulara Göre Sicildeki Dağılımı

Konu	Kayıt No	Toplam	Oran (%)
Miras	3/2, 3/3, 3/4, 4/2, 4/3, 4/4, 5/2, 5/3, 5/4, 8/1*, 9/1, 16/1*, 17/1, 17/2, 17/3, 17/4, 18/1, 18/4, 22/2, 22/3, 24/1*, 25/1, 26/1, 27/2, 30/1, 32/1*, 35/2, 36/2*, 39/1*, 41/2*, 43/1, 43/2*, 44/1, 44/2, 45/1, 50/2, 51/1*, 52/2*, 54/1, 54/2*, 55/2, 56/1, 57/1, 65/1, 65/2*, 67/1, 71/1, 71/3, 73/3, 74/1*, 78/1, 79/1, 79/2, 86/1, 86/2*, 88/1, 92/1*, 93/1*, 93/2*, 94/1	60	48,7
Borç-alacak	6/1, 53/1	2	1,6
Vakıflar	3/1, 5/1, 17/5, 19/2, 20/2, 21/3, 38/1, 47/1, 49/1, 59/2, 61/1, 67/2, 73/1, 79/2, 81/1, 85/1,	15	12,1

Vasi ve Yetimler	6/2, 18/2, 18/3, 19/1, 20/1, 21/1, 21/2, 22/1, 29/1, 36/1, 50/1, 52/1, 55/1, 55/3, 61/2, 68/1, 71/2, 73/2, 78/2, 91/3	20	16,2
Nafaka	4/1, 19/3, 25/1, 34/1, 37/1, 42/1, 62/1, 70/1, 91/1	8	6,5
Evlenme	9/2, 13/1, 30/1, 75/2, 6/3	3	2,4
Boşanma	1/1, 4/1, 19/3, 25/1, 41/1, 42/1, 63/1, 70/1, 92/1	9	7,3
Cami Yapımı	27/1, 34/2	2	1,6
Arazi Satışı	35/3, 60/1, 75/1	3	2,4
Müderris Tayini	35/1	1	0,8
Toplam		123	100

“*” işaretli kayıtlar mirastan alacağını istemeyele ilgili olduğundan aynı zamanda borç-alacakla ilgili kayıtlardır.

Miras ve Tereke İle İlgili Kayıtlar

İncelemiş olduğumuz defterde İslâm Hukuku'na uyulduğu görülmüştür. Ancak miras ile ilgili kayıtların büyük çoğunluğu mirasın ne olduğundan bahsetmeyen sadece mirasın kimlere kaldığını gösteren kayıtlardan oluşmaktadır.

Tereke sahiplerinden (ölenlerden) 5'i Rum, 1'i Ermeni, 55'i ise Müslüman'dır. Gayrimüslim tereke sahiplerinin hepsi erkek, 1'i Rum bekâr, diğerleri evlidir. Müslümanların ise 2'si kadın, 53'ü erkektir. Kadınlardan biri bekârdır. Erkeklerden ise 13 kişinin bekâr olduğu mirasçılarından anlaşılmaktadır.

Miras ile ilgili kayıtlarda şu hususlar ağırlıklı olarak dile getirilmektedir: Ölen kişilerin terekelerinden hak iddia edilmesi, mirasçılığın ispat edilmesi, hisselerin paylaşımı.

Tereke bırakılan ailelerin ortalama nüfusları 4 kişiye tekabül etmektedir. Bazı ailelerde nüfus 7 kişidir. Toplam mirasçı sayısı 235'tir. Bu kişilerin 134'ü kadın, 103'ü erkektir.

Kadın mirasçıların tereke bırakana yakınlığı; 38'i eşi, 63'ü kızı, 23'ü annesi, 10'u kız kardeşi, 1'i kız yeğen şeklindedir. Erkek mirasçıların tereke bırakana yakınlığı ise; 62'si oğlu, 16'sı babası, 21'i erkek kardeşi, 3'ü torun, 1'i amcadır.

Miras ile ilgili kayıtların çoğunda miras miktarından hiç söz edilmemiş, sadece mirasçıların kimler olduğu belirtilmiştir. Bazı kayıtlarda ise mirasın tamamından bahsedilmemiş sadece davaya

konu olan kısımdan bahsedilmiştir. Özellikle borcunu ödemededen ölenler ile ilgili kayıtlar bu şekildedir. Tablo 2’de miras ile ilgili kayıtlar ve miras miktarları toplu halde verilmiştir.

Tablo 2: Miras İle İlgili Kayıtlar Ve Miras Miktarları

Kayıt No	Bırakılan Miras Miktarı
8/1	80 kuruş alacak
16/1	30 adet yüzlük mecdiye altını
24/1	Yaklaşık 1120 kilo fındık
27/2	80 kuruş alacak
30/1	80 kuruş alacak
32/1	5781 kuruşluk fındık ve çeşitli ev eşyası
36/2	821 kuruş alacak
39/1	18 Osmanlı lirası ve 31 kuruş alacak
41/2	60 kuruş alacak
43/2	80 kuruş alacak
45/1	Bir kıta (parça) fındık bahçesi
51/1	945.5 kuruş alacak
52/2	80 kuruş alacak
54/2	537 kuruş alacak
57/1	Bir ev, iki parça arazi
65/2	40 kuruş alacak
71/3	Bir ev
74/1	80 kuruş alacak
79/2	1 ev 2 parça fındık bahçesi
86/2	1029 kuruş alacak
88/1	4 parça fındık bahçesi, 1 dükkân
92/1	700 kuruş alacak
93/1	1057 kuruş alacak
93/2	60 adet yüzlük mecdiye altını ve 87.5 kuruş borç
3/2, 3/3,3/4, 4/2, 4/3, 4/4, 5/2, 5/3, 5/4, 9/1, 17/1, 17/2, 17/3, 17/4, 18/1, 22/2, 22/3, 25/1, 26/1, 35/2, 43/1, 44/1, 44/2, 50/2, 54/1, 55/2, 56/1, 65/1, 67/1, 71/1, 73/3, 78/1, 79/1, 86/1, 94/1	Belli değil

36/2, 41/2, 54/2 numaralı kayıtlarda miras bırakan kişilerden bazılarının emekli olduğuna dair bilgiler mevcuttur. Ancak hangi işten emekli olduklarına dair bilgi yer almamaktadır. 57/1 numaralı kayıttaki davacı ifadesinden Giresun ile Rusya arasında gemicilik yaptığı anlaşılmaktadır. Yine 92/1 numaralı kayıttan da bir kişinin Tersane-i Âmire’de ser kalkancı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak diğer miras bırakanların mesleğinin ne olduğuna dair bir kayıt bulunmamaktadır.

Defterde hemen hemen her evde bulunan ev eşyaları ve giysilerin bile miras olarak bırakıldığı görülmüştür. 32/1 numaralı kayıтта yorgan, döşek, boy aynası, bohça, sandık, döşek çarşafı gibi ev eşyaları ile gömlek, çorap, hırka, peştamal gibi giysilerin terekede geçtiği görülmektedir. Böyle küçük eşyaların bile kayıtlara geçirilmesi halkın fakir olduğunu ima etmektedir.

79/1 ve 87/1 numaralı kayıtlarda miras olarak gayr-i menkuller de geçmektedir. Bunlar fındık bahçeleri, tarla, dükkân ve evlerden oluşmaktadır.

Borç-Alacak İle İlgili Kayıtlar

Defterde içinde borç-alacak konusu geçen 23 kayıt bulunmaktadır. Alacakların 8 tanesi (16/1, 32/1, 51/1, 53/1, 54/2, 36/2, 41/2, 86/2, 92/1 ve 93/1 no’lu kayıtlar), Mal Sandığından alacak, 1 tanesi ise (22/3 no’lu kayıt) Eytam Sandığından olacaktır. Geriye kalan 14 borç-alacak kaydından 2 tanesi senetli ve kefilli (6/1 ve 93/1 no’lu kayıtlar), 1 tanesi sadece senetlidir (39/1 no’lu kayıt), 1 tanesi rehin karşılığında alınmıştır (59/1 no’lu kayıt). Diğer borç kayıtlarında nasıl alındığına dair bir kayıt bulunmamaktadır. Borç alınıp verilmesinde faiz alındığını gösteren bir kayda da rastlanmamıştır.

Defterdeki bilgilere göre borç alıp verme olayı daha ziyade Türkler arasında olmaktadır. Ancak Rumların kendi aralarında borçlandıklarını gösteren bir kayıt (74/1 no’lu kayıt) ile Rumların Türklere borç verdiğini gösteren 2 kayıt mevcuttur (8/1 ve 27/2 no’lu kayıtlar). Rumlarla ilgili 1 kayıt ise Mal Sandığından alacakla ilgilidir (16/1 no’lu kayıt).

Defterde niçin borç alındığını gösteren bir kayda rastlanmamıştır. Borç ile ilgili kayıtlarda borcun alınış sebebi “umuruna sarfla” şeklinde dile getirilmesinden, kişilerin özel ihtiyaçları için borç aldıkları anlaşılmaktadır. Alacak davaları içinde ölen kişinin mal sandığında kalan maaşının ya da istihkakı olan paraların mirasçıları tarafından istenmesi de görülmektedir (36/2, 41/2, 51/1, 54/2, 86/2, 92/1, 93/1 no’lu kayıtlar). Borç alıp ödemeden vefat edenlerin ise borçları alacaklılar tarafından mirasçılarından talep edilmiştir (39/1).

Borç-alacakla ilgili kayıtların büyük bölümü miras davalarıyla ilgilidir. Bunlara Tablo 2’de yer verilmiştir. Miras davaları dışında kalan borç kayıtları ise şöyledir:

6/1 no’lu kayıтта Giresun’un Seyid köyünden Mirsatoğlu Osman Efendi Giresun’un Sultan Selim mahallesinden Kara Mustafa zade Hacı Mehmet Efendi’den 20 adet 20’lik sim mecidiye altın almış, bunun 10 adedini ödedikten sonra gerisini ödememesi üzerine Hacı Mehmet Efendi mahkemeye başvurmuştur.

32/1 no’lu kayıтта Giresun’un Sultan Selim mahallesinden Uslu zade kerimesi Fatma bint-i Osman bin Muhsin’in mirasçıları olan erkek kardeşleri Hüseyin ve Abdullah, Hacı Hüseyin mahallesinde oturan Sütlaşoğlu Hasan Ağa bin Mehmet’ten murisleri olan Fatma onun vesayeti

altında iken haksız bir şekilde aldığı 1882 kuruşluk çeşitli ev eşyaları ve 2160 kuruş nakit para ile Alinyoma köyünde bir kıta fındık bahçesinden 4 senede toplamış olduğu fındığın bedeli olarak 3260 kuruştan hisselerine düşen 2526 kuruşu istemişlerdir.

53/1 no’lu kayıтта Giresun’un Kapu mahallesinden Mahmut Reis Çınarlar mahallesinden Hüseyin Ağa kızı Zehra Hanım’dan i’lamlı 20 adet yüzlük mecdiye altın borç almıştır. 8 altını ödedikten sonra geriye kalan altınları ödememek üzere anlaşmıştır.

Vakıflarla İlgili Kayıtlar

Sözlük anlamıyla duruş, durmak, alıkoymak, ayakta bekleme ve hareketten alıkoyma gibi birçok manaya gelen vakıf, terim olarak mali imkân sahibi kişilerin, mülkiyetine sahip olduğu malların bir kısmını veya tamamını, Allah’ın rızasını kazanma niyetiyle halkın herhangi bir ihtiyacını gidermek üzere, dini, hayri ve sosyal bir gayeye müebbeden tahsis etmesine denir (Kazıcı 2003:33)

Günümüzde devletin yaptığı birçok hizmetin geçmişte vakıflar eliyle yapıldığı bilinmektedir. İncelemiş olduğumuz bu sicilde de de muallim, müderris, imam-hatip ve müezzinlerin maaşlarının (3/1, 17/5, 19/2, 20/2, 27/1, 34/2, 35/1, 47/1, 49/1, 67/2 no’lu kayıtlar), cami, okul, çeşme gibi tesislerin giderlerinin (3/1, 17/5, 19/2, 49/1, 61/1, 67/2, 73/1 no’lu kayıtlar), okulda okuyan öğrencilerin masraflarının (67/2 no’lu kayıt) vakıf gelirleriyle karşılandığı görülmektedir. Sicilde yer alan 61/1 ve 67/2 no’lu kayıtlardan vakfın sadece Müslümanlarca değil, Gayrimüslimlerce de yapılabildiği anlaşılmaktadır.

Vakfedilen malların çoğu fındık bahçesidir (17/5, 34/2, 35/1, 47/1, 49/1, 61/1, 85/1 no’lu kayıtlar). Ancak nakit paraların (5/1, 20/2, 27/1 no’lu kayıtlar), ev ve arazilerin kira gelirlerinin (3/1, 67/2, 79/2 no’lu kayıtlar) vakfedildiğini gösteren kayıtlar da vardır.

Vakıfla ilgili davaların konusunu ise genellikle malını vakfeden kişinin vakfettiği malın menkul (taşınabilir) olduğunu öne sürüp, vakfın geçerli olamayacağı bahanesiyle, vakfettiği malı geri almak istemesi oluşturmaktadır (3/1, 17/5, 19/2, 20/2, 49/1, 61/1, 67/2 no’lu kayıtlar). Diğer dava konuları ise azledilen mütevellî yerine ya da boşta kalan mütevellîliğe, uygun birinin mütevellî olarak atanması (38/1, 59/2 no’lu kayıtlar), vakfın yıllık gelirinin ihtiyacı karşılayamaması yüzünden gelecek yıllardaki gelirden düşülmek üzere fazladan harcama yapılması istenmesi (73/1 no’lu kayıt), vakfın tamir ve ıslahı için ayrılan yıllık paranın zamanla yetmemesi yüzünden zam yapılmasının istenmesidir (81/1 no’lu kayıt). Tablo 3’te vakıflarla ilgili kayıtlar ve özellikleri toplu olarak verilmiştir.

Tablo 3: Vakıflarla İlgili Kayıtlar ve Özellikleri

Kayıt No	Vakfedilen Mal	Neye Vakfedildiği	Davanın Konusu
3/1	1 Ev 1 Arsa	İlkokul ve öğretmenine	Vakıftan vazgeçme isteği
5/1	500 kuruş para	-----	Eksik kayıt
17/5	Fındık bahçesinin ağaçlarının geliri	Süme köyü camisi ve imamına	Vakıftan vazgeçme isteği
19/2	Fındık bahçesinin ağaçlarının geliri	Harami köy okulunun öğretmenine ve camisinin kandil masraflarına	Vakıftan vazgeçme isteği
20/2	1000 kuruş para	Karagöz camisinin imam ve hatibine	Vakıftan vazgeçme isteği
34/2	1 kıta fındık bahçesi	Armutçukuru köyü camisinin imam ve hatibine	Camiye imam tayininin istenmesi
38/1	-----	-----	Mütevelli Mehmet Nuri'nin azli, yerine Ali Rıza Efendi'nin mütevelli seçilmesi
47/1	Bir kıta fındık bahçesi	Çınarlar camisinin müezzinliğine	Temel Efendi mütevelli olan müezzinden mütevelli olduğunu ispat etmesini istemesi
49/1	Bir kıta fındık bahçesinin fındık ağaçları	Şemsettin köyündeki caminin tamir masrafları ve imamına	Vakıftan vazgeçme isteği
59/2	-----	Kapu mahallesindeki Seyit Mehmet Baş Camine	Boş olan tevliyete mütevelli tayininin istenmesi
61/1	Bir kıta fındık bahçesinin fındık ağaçları	Bulancak'taki Rum Mektebine	Vakıftan vazgeçme isteği
67/2	Çınarlar mahallesindeki bir evin kirası	Saytaş mevkiinde yapılacak Rum sıbyan mektebi inşaatına, inşaatın bitmesinden sonra vakıf gelirinin 1/3'ü öğrencilere,	Vakıftan vazgeçme isteği

		1/3’ü okulun ihtiyaçlarına, 1/3’ü öğretmen maaşlarına	
73/1	-----	Hacı Siyam mahallesindeki çeşmenin yıllık bakım ve onarım giderlerine	Ayrılan yıllık paranın tamir için yeterli olmayacağından fazla para kullanılıp bunun vakfın gelecek yıllardaki gelirinden düşülmesinin istenmesi
81/1* 87/1*	2 kıta fındık bahçesi	-----	Vakfın tamir masrafları için ayrılan 500 kuruşun 2000 kuruşa çıkarılmasının istenmesi

“**” Bu iki farklı kayıt da aynı konuyla ilgilidir.

Vasi Tayini ve Yetimlerle İlgili Kayıtlar

Vasi, annesi, babası veya her ikisinin de ölümü sonrası küçük yaştaki çocukların mallarını koruma, işletme ve tasarruf etme hakkını elinde bulunduran ve mahkeme kararıyla atanan kişilere denmektedir (Pakalın 1999: 584). Vasi tayini ile ilgili kayıtlarda; varisler arasında henüz reşit olmayan küçük çocuk var ise mahkeme bunların bakımı ve terbiyesini üstlenecek bir vasi tayin ettiği görülmüştür.

29/1, 34/1 ve 37/1 no’lu kayıtlarda vasilerin çocuğun yiyecek ve giyecek ihtiyacının karşılanması için mirastan belli bir miktar para takdir edilmesini istediği görülmektedir. 68/1 no’lu kayıta ise vasi tayin edilen annenin, vasisi olduğu kızlarının çeyiz masraflarını karşılamak amacıyla mirası kullanmak istediği görülmektedir. 36/1 no’lu kayıta felç olan bir şahsa iyileşinceye kadar kardeşi kayyım ve vasi tayin edilmiştir. Vasi tayininin sadece Müslümanlar arasında değil Gayrimüslimler arasında da olduğu 55/1 no’lu kayıttan anlaşılmaktadır.

Vasilerin yakın akrabadan seçilmesine dikkat edilmiştir. Defterde ismi geçen vasilerin yakınlık dereceleri şöyledir: 6 tanesi baba (21/1, 21/2, 34/1, 37/1, 78/2, 91/3 no’lu kayıtlar), 4 tanesi amca (6/2, 18/2, 18/3, 52/1, 55/1 no’lu kayıtlar), 4 tanesi anne (29/1, 22/1, 61/2, 68/1 no’lu kayıtlar), 3 tanesi erkek kardeş (20/1, 36/1, 73/2 no’lu kayıtlar), 1 tanesi anneanne (19/1 no’lu kayıt), 1 tanesi babaanne (50/1 no’lu kayıt), 1 tanesi dayı (55/3 no’lu kayıt), 1 tanesi amca oğlu (71/2 no’lu kayıt), 1 tanesi enişte (22/1 no’lu kayıt).

Nafaka ile İlgili Kayıtlar

Evin her türlü ihtiyaçlarının karşılanması demek olan nafakayı İslam Hukuku kocaya yüklemiştir. Koca bu vazifesini ifa etmezse, kadın mahkemeye müracaat ederek nafakasını takdir ettirirdi. Bu durum ya kocanın kasten evini ihmal etmesi ya nafaka bırakmadan yolculuğa çıkması

ya da kaybolması halinde söz konusuydu (Cin 1990: 98). Defterde bu duruma örnek olarak 91/1 no’lu kayıt mevcuttur. Defterde evden uzaklaştırılan kadının kendisi ve çocuğu için aylık nafaka istemesi (42/1, 62/1, 70/1 no’lu kayıtlar), kadının iddet müddetince olan ihtiyaçları için nafaka istemesi (4/1 no’lu kayıt) ile ilgili kayıtlar da vardır.

Kocasının izni olmaksızın evi terk eden kadınlar nafaka hakkını kaybetmektedir (Cin 1990:99). Defterde 62/1 no’lu kayıтта koca eşinin kendi isteğiyle evi terk ettiğini söyleyerek nafaka vermek istemediği görülmektedir.

Ayrıca vasilerin bakacağı kimse için nafaka ve kisve (elbise) bedeli olarak aylık belli bir miktar parayı kalan mirastan istemesi de görülmüştür (34/1 ve 37/1 no’lu kayıtlar). 92/1 no’lu kayıтта ise karşılıklı anlaşarak nafakadan vazgeçildiği görülmektedir.

İslam Hukuku’na göre nikâh akdi sırasında kadına, mehr (mehir) adı verilen bir miktar para veya malın verilmesi de gerekmektedir. Mehr’in tamamı nikâh akdi sırasında peşin olarak ödenebileceği gibi (Mehr-i Muaccel), daha sonra da ödenebilir (Mehr-i Müeccel). Nikâh sırasında üzerinde anlaşılan mehr, nikâh eğer yazılı olarak yapılıyorsa nikâh akdine de yazılmaktadır (Ayдын 2003: 389). Defterde yer alan 19/3 ve 25/1 no’lu kayıtlarda boşanmış olan kadınlar mehr-i müeccel hakkını istemektedir.

Evlenme ile İlgili Kayıtlar

İslam Hukuku’na göre evlenme akitlerinin en az iki erkek ya da bir erkek, iki kadın şahit önünde ve belli bir miktar mehr tespit edilerek yapılması gerekmektedir. Evlenme akdinin muteber olabilmesi için resmi bir memur veya bir din adamının huzurunda yapılması şart değildir. Evlenecek kız ve erkek bizzat evlenebilecekleri gibi vekilleri aracılığıyla da evlenebilmektedir (Cin 1990: 95).

Defterde geçen evlenme ile ilgili kayıtlar nikâh kıyılmasıyla ilgili olmayıp nikâh iddialarıyla ilgili kayıtlardır. Defterdeki 9/2 ve 13/1 no’lu kayıtlarda 1 erkeğin 1 kadın için nikâh iddia ettiği görülmüştür. Bu nikâh iddialarının sebebi nikâhın resmi bir memur tarafından kıyılıp bir yere kaydedilmesinin şart olmayışı ve vekil aracılığıyla kıyılan nikâhın da geçerli olmasıdır.

Tek kadınla evlenmenin yaygın olduğu görülmektedir. Ancak miras davasıyla ilgili 30/1 no’lu kayıтта mirasçılar arasındaki bir erkeğin 2 kadınla evli olduğu anlaşılmaktadır. Yine kayın validesiyle oturmak istemeyen bir kadınla ilgili olan 75/2 no’lu kayıтта da erkeğin 2 kadınla evli olduğu anlaşılmaktadır.

Boşanma ile İlgili Kayıtlar

İslam hukukuna göre evlilik bağı 4 şekilde sona erer: 1) Talâk yani boşanma ile; 2) Hul ve muhâlaa, karşılıklı rıza ile; 3) Tefrik, adli boşanma yani hâkimin ayırması ile ve 4) Ölüm ile (Cin 1976: 36). Talâk’ın da kendi içinde Ric’i (kocanın nikâh yeni akdi olmadan iddet süresi içinde karısına dönebildiği boşanma), Bâin (kocanın tekrar karısına dönebilmesi için yeni nikâh akdinin gerekli olduğu boşanma), Sünnî (erkeğin karısını cinsel ilişkisinin bulunmadığı temizlik döneminde boşaması), Bid’î (erkeğin karısını hayızlı veya nifazlı döneminde, ya da cinsel ilişkisinin olduğu temiz döneminde boşaması), gibi çeşitleri vardır (Acar 2010: 498-499). Diğer taraftan İslam

Hukuku’na göre boşanma hakkı sınırsız değildir. Bir erkek aynı kadını en fazla üç kere boşayabilir (Talak-ı Selase). Üçüncü boşamadan sonra erkeğin aynı kadınla tekrar evlenebilmesi için kadının başka biriyle evlenmesi ve kocasından boşanması gerekir. Bu durum boşanmayı zorlaştırmakta, kadını ve aileyi korumaktadır (Kavak 2019: 137).

Talâk hakkı öncelikli olarak kocaya aittir. Ancak kadına da nikâh akdinde yetki verilirse, kadın da talak hakkına sahip olur. Talâk, dinen hoş görülme de, sebepsiz olarak kullanılabilir. Talâk da karşı tarafın rızasını alma mecburiyeti yoktur. Hâkimin kararına da gerek duyulmamaktadır. Muhâlaa ile boşanmada, karşılıklı rıza söz konusu olup kadın nafaka ve mehir hakkından vazgeçmektedir. Tefrik ise genellikle kadınların mahkemelere başvurarak kocalarından ayrılmayı istemeleri ve hâkimin de uygun görmesiyle gerçekleşmektedir. Bu durumda kocanın rızası aranmamaktadır (Cin 1990: 101-110).

Defterde 19/3, 41/1, 42/1, 63/1 ve 70/1 no’lu kayıtlar Talâk, 4/1 ve 92/2 no’lu kayıtlar Muhâlaa, 1/1 no’lu kayıt Tefrik ve 25/1 no’lu kayıt ise Ölüm’le ilgilidir. Talâk ile ilgili kayıtlardan 19/3 ve 63/1 no’lu kayıtlar “talak-ı selase” denilen üçlü boşama şeklindedir. 4/1 no’lu kayıt Muhâlaa ile ilgili olup, kadın “iddet-i men’iye nafakası” ve mihrini almak istemektedir. Ölüm ile ilgili 25/1 no’lu kayıta ise kadın kocasının ölümünden sonra mihr hakkını diğer mirasçılardan istemektedir.

Vekil Tayini ile İlgili Kayıtlar

Mahkemeye gelmeyenlerin hukuki haklarının korunması için mahkeme, bu kişiler için vekil tayini yapmaktadır. Özellikle mahkemeye mazeret belirtmeden gelmeyen kişilerin hukuki haklarının korunmasına büyük önem verilmektedir. Bu yüzden mahkemenin görülmeye başlanmasından evvel eğer davalı mahkemeye getirilememişse mutlaka vekil tayini yapılmıştır. 25/1, 32/1, 39/1, 69/1 no’lu kayıtlar buna örnek olarak gösterilebilir.

Ayrıca isteyen kişiler de davalarını vekilleri aracılığıyla takip edebilmektedir. 9/2, 27/2, 32/1, 45/1, 57/1, 71/3, 81/1 no’lu kayıtlarda bu durum görülmektedir.

Vekiller arasında Gayrimüslim vekiller de bulunduğu, bu vekillerin Müslümanların da vekilliğini yapabildiği 9/2, 32/1 no’lu kayıtlardan anlaşılmaktadır. 9/2 ve 13/1 kayıtlardan nikâh işlemlerinin de vekil aracılığıyla yapılabildiği anlaşılmaktadır.

Aşağıdaki Tablo 4’de davalarını vekilleri aracılığıyla takip edenler ile mahkemeye gelmedikleri için mahkemece kendilerine vekil tayinleri yapılan dava kayıtlarını gösteren kayıt numaraları toplu olarak verilmiştir.

Tablo 4: Vekil Tayini İle İlgili Kayıtlar

Vekil Tayini Yapılarak Görülen Mahkeme Kayıtları	Kendi İstekleriyle Vekil Tutarak Görülen Mahkeme Kayıtları
25/1, 32/1, 39/1, 69/1, 79/2	1/1, 6/3, 9/2*, 13/1, 27/2, 45/1, 57/1, 63/1, 65/2, 71/3, 75/2, 81/1, 88/1, 91/2, 93/2

*Bu kayıt nikâhta vekil tayini ile ilgilidir.

Cami Yapımı ve İmam Tayini ile İlgili Kayıtlar

27/1 ve 34/2 no’lu kayıtlardan cami açılmasının belli şartlara bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu şartlar; gidilebilecek caminin uzak olması, yağmurda ve kış günlerinde gidip gelmenin güçlüğü, cuma ve bayram namazlarında yaşanan sıkıntılar, cami yapılan mahallin büyüklüğü olarak belirtilmiştir.

34/2 no’lu kayıttan açılacak yeni camiye imam tayini istendiği görülmektedir. İmam ve hatiplerin cemaat tarafından seçildiği, masraflarının vakıf tarafından karşılandığı, kaydın içeriğinden anlaşılmaktadır. İmam tayininin yapılması imam olacak kişi için Evkaf Muhasebesi’nden berat-ı şerif-i âlişan verilmesi şeklinde ifade edilmektedir. İmam seçiminde, imamın gerekli yeterliliğe sahip olmasına ve askerlikle ilişkisi olmamasına dikkat edildiği görülmektedir.

Arazi Satışı ile İlgili Kayıtlar

Konu ile ilgili iki kayıt bulunmaktadır. Bu kayıtlardan biri arazinin satışı diğeri ise 2 arazinin başka bir arazi ile değiştirilmesi ile ilgilidir. Satılmak istenen arazi fındık bahçesi, değiş-tokuş yapılmak istenen arazi tarladır. Ancak ne tarlası olduğu belirtilmemiştir.

60/1 no’lu kayıтта satışı istenen arazinin cinsi fındık bahçesi olup, arazinin satılma nedeni olarak verimli olmaması ve hasılatının yıllık vergisini karşılayamaması gösterilmiştir. Araziyi satmak isteyen Salim, Niyazi, Faik ve Hacer’in vasisi Zehra Hatun, Eytam Sandığı’ndan arazinin değerinin tespitini ve satış iznini istemiştir.

75/1 no’lu kayıтта Yahya ve Cemal’in vasisi Ahmetoğlu Osman, Yahya ve Cemal’e ait 2 tarlayı verimli olmayışı ve oturdukları yere uzak olması nedeniyle daha verimli ve yakın olan başka bir tarla ile değiştirmek için mahkemeden izin istemiştir.

Bu kayıtlardan hem vergilerin yüksek olduğu, hem de mahkemenin bir çeşit noter gibi çalıştığı anlaşılmaktadır.

Müderriş Tayini ile İlgili Kayıtlar

Müderriş tayini ile ilgili bir kayıt bulunmaktadır. 35/1 no’lu bu kayda göre, Seyid köyünde yeni yapılan Tefvikiya isimli medreseye köylüler Seyid köyünden olan müderriş Hacı Osman Efendi’nin müderriş olarak medreseye atanmasını ve bununla ilgili berat-ı şerif-i âlişanın verilmesini mahkemeden istemişlerdir. Kayıttan medresenin 14 oda ve 1 dershaneye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Müderriş maaşının da karşılanması için bir kıta fındık bahçesi vakfedilmiştir.

Diğer Konular ile İlgili Kayıtlar

İncelemiş olduğumuz sicilde zimmete geçirme ile ilgili de 2 kayıt bulunmaktadır. Bunlardan 69/1 no’lu kayıta Giresun’un Hacı Hüseyin mahallesinden ölen İsmail Ağa’nın oğlu Süleyman’ın vasisi Sütlaşoğlu Mehmet Ali Ağa, aynı mahalleden Sütlaşoğlu Hasan Ağa’yı, Süleyman’a ait Homurlu köyündeki fındık bahçesinin 770 kuruş değerindeki ot ve odunlarını değirmenciye satmakla suçlayıp, bu parayı Hasan Ağa’dan istemiştir.

91/1 no’lu kayıta ise Keşap nahiyesinin Karabulduk köyünden Hacı Hasan oğlu Hasan ve Mustafa Efendiler, amcalarının oğlu Ali Efendi’yi bize ait olan fındık bahçesi ve mısır tarlalarının 7 yıllık mahsulatı olan 700 kile mısır ile 140 kantar fındığını zimmete geçirdi diyerek mahkemeye verdikleri görülmektedir.

Defterden çıkardığımız bir diğer sonuç da şer’iyye mahkemeleri ile diğer mahkemelerin görev ve yetkilerinin birbirine karıştırılmasıdır. Bilindiği üzere Tanzimat’tan sonra Osmanlı’nın tüm kurumlarında olduğu gibi şer’iyye mahkemelerinde de bir takım değişiklikler meydana gelmiştir. Aile, miras, vakıf, şahsa karşı işlenen suçlar ve cezaları gibi konular dışında kalan davalara bakma yetkisi, şer’iyye mahkemelerinin görev alanından çıkarılıp Nizamiye mahkemelerine verilmiştir. Bu durum hem şer’iyye sicillerinde geçen kayıtların içeriğini daraltmış hem de çeşitli karışıklıklara neden olmuştur (Terzi 2000: 110). Bununla ilgili olarak 91/1 no’lu kayıta davanın nizamiye mahkemesine gönderilmesi örnek gösterilebilir. Yine 57/1 no’lu kayıta davanın Trabzon Metropolithanesi’ne havale edildiği görülmektedir. Gayrimüslimler ile ilgili 8/1 no’lu kayıttan da bir Rum’un imzasını Latin harfleri ile attığı görülmektedir.

Defterde adam öldürme ile ilgili bir kayda rastlanmamıştır. 8/1 ve 27/2 kayıtlarda gayrimüslimlerin Türklere borç verdiği, mahkemelerde Türklere için şahitlik ve vekillik yaptıkları görülmüştür. Bu durum huzur ve sosyal barışın yerinde olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan gayrimüslimlerin Müslümanlardan borç aldıklarını gösteren bir kaydın olmaması, aksine borç vermelerinden gayrimüslimlerin daha varlıklı olduğu kanısına varılmaktadır.

İdari Yapılanma ve Yerleşim Birimleri

İncelemiş olduğumuz defterde Giresun’a bağlı birçok nahiye, mahalle ve köyün ismi geçmektedir. Sicillerde geçen “Giresun kazasının Keşap nahiyesinin Engüz karyesinden” gibi ifadeler idari teşkilatlanma hakkında bilgi edinmemizi sağlamaktadır. Buna göre sicilde ismi geçen yerleşim yerleri ve bağlı bulunduğu merkezler şöyledir:

Giresun kazasına bağlı nahiyeler: Akköy, Keşap, Kırık, Piraziz.

Giresun kazasına bağlı mahalleler: Büyükbağçe, Ceberden, Çınarlar, Demirkapu, Gemilerçekeği, Hacı Hüseyin, Hacı Mikdad, Hacı Siyam, Kale, Kapu, Kapukara, Kapukave, Kumyalı, Lonca, Sultan Selim.

Giresun kazasına bağlı köyler: Alinyoma, Canikli, Çandır, Çandırçalış, Darı, Dereli, Eğriambar, Homurlu, İncegeriş, Kabaköy, Kayaalanı, Kayadibi, Kulakkaya, Kurtulmuş, Sayca, Seldeğirmeni, Seyid, Süllü, Ülper.

Akköy nahiyesine bağlı köyler: Ahmetlü, Boztekye³, Bulancak, Cemşir, Çukur, Emirlü, Eriklimanı, Gedikli, Hacı(?), İçürlü, İsanya, Kuz, Küçüklü, Mikdale, Osmaniye, Sultaniye, Süllü, Süme, Şemseddin, Yaslıbağçe, Yoma, Yunuslu.

Keşap nahiyesine bağlı köyler: Barça, Bayrambey, Bayramşah, Cankıran, Düz, Emken, Engüz, Güni, Halkalı, Harami, Karabulduk, Kayabaşı, Köklü, Küçükgeriş, Mahbeler, Paya, Pınarçukuru, Sarvan, Tâliplü, Uğurca, Yenicehisar.

Kırık nahiyesine bağlı köyler: Batmış, Karagöz, Kızıлтаş, Melense, Sarıyakub.

Piraziz nahiyesine bağlı köyler: Armutçukuru, Bozat, Cendi, Nebaevran, Şeyhlü, Yemişlü.

Sonuç

Ekonomik, sosyal, hukuk ve kültür tarihimiz açısından vazgeçilmez kaynaklar olarak kabul edilen şer’iyye sicillerinin önemi bu yönde araştırmalar yapıldıkça ortaya çıkmaktadır. Biz de bu çalışmamızda tarihimize ait önemli bir belgeyi incelemiş bulunuyoruz. Bu çalışmada Giresun Şer’iyye Sicilleri’nden 1447 nolu defterdeki bilgilere dayanılarak, dönemin Giresun’u hakkında idari, sosyal ve ekonomik alanlarda bir değerlendirme yapılmıştır.

Sicildeki miras davalarında şer’i hukukun esaslarına uyulmuştur. Kadınların ve kız çocuklarının mirastan yararlandırıldıkları görülmüştür. Miras paylaşımında kadın eşlerin 1/6, kız çocukların 1/3 oranında mirastan faydalanmışlardır. Erkek çocuğu olmayan erkeklerin mirası evli olsalar bile eşlerinin ve kızlarının yanı sıra erkek ve kız kardeşlerine de kalmıştır. Bilindiği gibi Kur’an’da Nisa suresinin 11. ayetinde kız çocuklara 1/3, anneye de eğer ölenin çocuğu veya kardeşleri yoksa 1/3, ölenin çocuğu ya da kardeşleri varsa 1/6 oranında pay verilmesi emredilmektedir. Bu dağıtım şekli gayrimüslimlere de uygulanmıştır. Miras ile ilgili kayıtlarda dikkati çeken bir diğer konu ise o dönemde askerde ölenlerin fazlalığıdır. O dönemde bir savaş olmadığından bu durum bir salgın hastalık olduğunu düşüncesini güçlendirmektedir.

Defterdeki tereke kayıtlarından dönemin Giresun’unun sosyal ve ekonomik hayatı hakkında önemli bilgiler çıkarmak mümkündür. Defterdeki bilgilere göre 1908’de Giresun’da fındık tarımının önemli bir geçim kaynağı olduğu anlaşılmaktadır.

Borç alışverişinde herhangi bir ayırım olmamış Müslümanlarla gayrimüslimler arasında borç alışverişi yaşanmıştır. Bu durum farklı inançlara sahip insanların barış içinde yaşadığının göstergesidir. Alınan borçlar zamanında ödenmediğinden vefat eden kimselerin borçlarının

---

³ Köyün bugünkü adı Boztekke olup, kayıtlarda Boztekye olarak geçmektedir.

mirasçılarında istendiği görünmektedir. Borç kayıtlarında gayrimüslimlerin ekonomik bakımdan iyi olduğu da anlaşılmaktadır.

Küçük yaşta yetim çocukların bakımı terbiyesi ve her türlü ihtiyaçlarının karşılanması için vasi tayin edilmektedir. Vasi seçiminde seçilecek kişinin yakın akrabalarından olmasına dikkat edilmiştir. Gayrimüslimler arasında da vasi tayini olduğu görülmüştür. Bazı vasilerin vasi oldukları çocuğun bakımı, çeyiz masrafları için eytam sandığındaki terekeden para talep etmeleri de kayıtlarda mevcuttur.

Arazi satışlarının da belli kurallara göre yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu kurallar; arazinin niçin satıldığına belirtilmesi, satış değerinin mahkemece tespitinin istenmesi ve satışa mahkemedan izin istenmesi şeklindedir.

Vakıflarla ilgili kayıtlarda, cami, medrese, imam, öğretmen, öğrenci ve müderrislerin giderlerinin vakıf gelirlerinden karşılandığı görülmektedir. Dava konusunu ise genelde kişilerin mallarını önce vakfetmeleri sonra da bu mallar menkul (taşınabilir) diyerek vakıftan vazgeçmek istemeleri oluşturmaktadır.

Yine kayıtlardan cami yapımının da belli şartlara bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu şartlar; uzaklık, gidiş gelişlerde özellikle yağmurda ve kışın sıkıntı yaşanması, yol üzerinde nehir bulunması şeklindedir.

Mahkemeye gelmeyen kişinin haklarını korumak için bu kişilere vekil tayini yapılmıştır. Yine isteyen kişiler davalarını vekilleri aracılığıyla takip edebilmişlerdir. Bu durum günümüzdeki avukatlık mesleğine benzemektedir.

Dinlenen şahitlerin adil ve güvenilir olmasına dikkat edilmiştir. Şahitliğin geçerli olabilmesi için şahitler hakkında da muteber kimselerden şahitlerin adil ve güvenilir olduklarına dair şahitlik yapmaları istenmiştir. Genellikle bu muteber kimseler imam, muhtar ve ihtiyar heyeti azalarıdır.

Gerek miras davaları gerekse diğer kayıtlardan genellikle tek kadınla evliliğin yaygın olduğu, ancak iki kayıta ise iki erkeğin çift eşli olduğu anlaşılmıştır. Miras bırakanların çoğunun askerde veya askerlik dönüşü memleketlerinde ölmeleri dikkat çekicidir.

Defterde geçen yer isimlerinin genellikle Türkçe kökenli kelimeler olduğu görülmüştür. Dava kayıtlarından Lonca ve Demirkapu mahallesinde Rumların, Kumyalı mahallesinde ise Ermenilerin yaşadığı anlaşılmaktadır.

İncelenen defterde adam öldürme, gasp, hırsızlık gibi konulara rastlanmamıştır. Bu durum genel huzur ve asayişin iyi olduğunu göstermektedir.

Osmanlı Devleti’nde Tanzimat’tan sonra birçok yenilik yapılmıştır. Adli alanda yapılan en dikkat çekici yenilik ise nizamiye mahkemelerinin kurulmasıdır. Nizamiye mahkemelerinin kurulmasıyla şer’i ve nizamiye mahkemeleri arasında yetki karmaşası yaşandığı davalardan anlaşılmaktadır. Buna örnek olarak bir dava nizamiye mahkemesine havale edilmiştir.

Nizamiye mahkemelerinin kuruluşu şer’iyye sicillerini de olumsuz etkilemiştir. Eski şer’iyye sicillerinde çok çeşitli dava kayıtlarını bulmak mümkünken incelediğimiz sicilde daha ziyade miras, evlilik ile ilgili meseleler, vakıf kayıtları vb. kayıtlar bulunmuştur.

Kaynakça

- Acar, Halil İbrahim (2010). “Talâk”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. 39, s. 496-500. (<https://islamansiklopedisi.org.tr/talak> [Erişim Tarihi: 28.11.2022]).
- Aydın, Mehmet Akif (2003). “Mehir”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. 28, s. 389-391. (<https://islamansiklopedisi.org.tr/mehir> [Erişim Tarihi: 28.11.2022]).
- Bozatay, Şeniz Ambarlı; Demir, Konur ALP (2014). “Osmanlı Adli ve İdari Sisteminde Kadınlık: Kurumsal Bir Değerlendirme”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 6, S. 10, s. 71-89. (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/makusobed/issue/19442/206782> [Erişim Tarihi: 26.10.2022]).
- Cin, Halil (1976). *Eski Hukukumuzda Boşanma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Cin, Halil; Akgündüz, Ahmet (1990). *Türk-İslam Hukuk Tarihi*. C. 1-2. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Demir, Alparslan; Dönder, Yasin (Nisan 2017). “Gümüşhane Şer’iyye Sicili (1887-1892)”, *Mavi Atlas*, C. 5, S. 1, s. 160-171, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/298008> [Erişim tarihi: 12.10.2022]).
- Ekinci, Ekrem Buğra (2001). "Tanzimat Devri Osmanlı Mahkemeleri", *Ankara Barosu Dergisi*, S. 1, s. 59-72, (https://www.academia.edu/24089580/Tanzimat_Devri_Osman%C4%B1_Mahkemeleri [Erişim tarihi: 12.10.2022]).
- Kavak, Nuri (2019). “Kırım Hanlığında Evlenme ve Sonuçları Üzerine Bir Tahlil”, *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 4, S. 3, s. 131-140. (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/816146> [Erişim Tarihi: 28.11.2022]).
- Kazıcı, Ziya (2003). *Osmanlı Vakıf Medeniyeti*, İstanbul: Bilge Yayınları.
- Pakalın, Mehmet Zeki (1999). *Osmanlı Tarih Deyimler ve Terimler Sözlüğü*, C. I - II, İstanbul: MEB Yayınları.
- Teber, Ö. F. (2000). “Osmanlı Devleti Adli Yapısından Bir Kesit: Şer’iyye Siciller”, *Erdem*, C. 12, S. 35, s. 537-554 (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/erdem/issue/44364/548607> [Erişim Tarihi: 26.10.2022]).
- Terzi, Mehmet Akif (30 Haziran 1 Temmuz 2000). "1915-1925 Tarihli Şebinkarahisar Şer’iyye Sicili Hakkında Bir Değerlendirme", Şebinkarahisar 1. Tarih ve Kültür Sempozyumu’nda Sunulmuş Bildiri, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Giresun.
- Uğur, Yunus (Mayıs 2003). "Mahkeme Kayıtları (Şer’iyye Sicilleri) Literatür Değerlendirmesi ve Bibliyografya", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 1, S. 1, s. 305-344, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/651469> [Erişim tarihi: 12.10.2022]).